

Животопис Косте Стојановића (1867–1921)

У време славно, када је кнез Михаило Обреновић успео да од Турске царевине добије на управу београдску тврђаву, као и градове Шабац, Смедерево и Кладово, рођен је Коста Стојановић 2. октобра 1867. године у Алексинцу, од мајке Малене и оца Стевана, трговца пореклом из села Маловишта код Битоља. Средњу школу завршио је у Нишу 1885. године као један од најбољих ђака, да би потом уписао Филозофски факултет Велике школе у Београду. Студирао је у генерацији са чувеним Михаилом Петровићем – Миком Аласом, стекавши на Великој школи универзална знања која су му дала почетне импулсе за истраживање природе. Као студент четврте године, заинтересовао се за проблеме социологије, при чему је у метод проучавања социјалних појава почео да уводи начела физике, односно механике са одговарајућим математичким описивањем. Тако је 1888. године написао рад *Социологија као наука*, у којем се истиче мисао да се социјалне појаве могу проучавати путем сличности са физичким појавама. На крају студија саставио је обиман рукопис *О важности математике у васпитању*. Дипломирао је јуна 1889. године као најбољи студент, а већ 1890. године постављен је за асистента за физику код професора Косте Алековића где је започео приправнички стаж. Упоредо с тим, Коста Стојановић је наставио да проучава литературу, не напуштајући своју основну преокупацију која се огледала у налажењу математичких модела за описивање друштвених и економских појава. Могуће да га је управо рукопис *О методама* из 1890. године, у којем је изложио потпун математички модел економског тржишта и показао велико познавање економске науке, мотивисао да се у свом потоњем раду определи за економске теме.

Прво запослење Стојановић је нашао у Нишкој гимназији, где је 1890. године успешно положио професорски испит са темом *Теорија анвелоиа код кривих линија и њовршина*. У Нишу је 1891. године штампао и свој чувени рад *Атомистика – Један део из филозофије Руђера Јосифа Бошковића*, у којем су се по први пут на српском језику поја-

вили одељци из главног дела Бошковићевог *Теорија природне философије* у преводу са латинског, са посебним приказом и коментарима, а превео је и књигу француског астронома Камија Фламариона *Смак светиа*. После три године напустио је Ниш, да би јуна 1893. године отишао на студијски боравак у Париз. Како записује – *Каг сам све завршио, штио се у Србији имало свршиши, осећао сам све своје недостиајке и оцне повољне мојих настаавника нису ме збуњивале ниши утврђивале у својем веровању, да ли изнова ваља почети студије, баш из моје струке, из које сам професорски испити положио*. Током једногодишњег боравка у Паризу редовно је посећивао часове из више математике, астрономије, механике и физике, а ради општег образовања слушао је и предавања на Сорбони и Колеж де Франсу из филозофије, књижевности и историје. Управо је у *Граду светилошти*, како је записао, *добрио прве и праве основе из математичких наука и видео да је све оно штио је на нашој Великој школи учио само један недовољан увод дио за оздильније студије*. Међу угледним професорима као што су били Пикар, Апел, Кениг, Липман, његову пажњу је посебно привукао осамдесетогодишњи математичар Шарл Ермит, мада је највећи утицај на њега оставио Анри Поенкаре у чијем делу је пронашао полазиште за своја научна истраживања. У Паризу је постао члан Историјског друштва Француске и Француског астрономског друштва, а онда се вратио у отаџбину питајући се куда даље. Иако је имао темељну спрему и био компетентан, није желео да конкурише на упражњене катедре Велике школе како не би угрозио аспирације доктора наука који су на та места подуже чекали. Упутио је молбу надлежном министарству у којој је тражио још једну годину одсуства и то по могућности у Бечу, процењујући да би му овај студијски боравак био од велике користи за даље научно усавшавање. С обзиром да није добио потврдан одговор, запослио се 1894. године као професор математике у Другој београдској гимназији, у којој је провео наредних шест година радећи на развијању своје научне мисли.

Желећи да стекне највиши научни степен – докторат математичких наука, Коста Стојановић се 1897. године упутио у Лајпциг, где је убрзо запао у меланхолично стање, резигнацију и запитаност о својој даљој судбини. Разболео се и после три месеца је био принуђен да се врати у Србију, иако је по доласку у Лајпциг молио професоре да му омогуће да докторира по убрзаној процедури, за само годину дана. Ипак, боравак у Лајпцигу је донео извесно сазревање његове личности, што му је помогло да потпуно уобличи своје погледе о јединству међу разнородним наукама. Недуго затим, Стојановић је започео свој политички рад, 1901. године када је изабран за посланика

Радикалне странке у Нишком округу и блиско сарађивао са Михаилом Вујићем, Драгославом Павловићем, Гргуром Јакшићем и Светомиром Николајевићем. Претпоставља се да га је за радикалског посланика препроучио управо др Михаило Вујић, који је као председник владе омогућио и рад масонске Ложе Побратим, основане 1891. године, када су српски Слободни зидари прешли под заштиту Символичке Велике Ложе Угарске, чији је члан био Коста Стојановић. Крај XIX века донео је велике нападе на Слободно зидарство у Србији, које је посебно било критиковано у Народној скупштини, све док 1899. године министар просвете и црквених дела Андра Ђорђевић није узео реч и обзнанио да је Слободни зидар, ставши у одбрану Слободног зидарства као хумане, културне и патриотске установе. То је био први званични иступ једног државног функционера у Србији са слободнозидарских позиција, који је омогућио да Коста Стојановић 6. маја 1902. године такође јавно обелодани своју масонску припадност када је као један од двадесетпеторице потписника подржао оснивање Српске интерпарламентарне групе која је деловала у оквиру Међународног интерпарламентарног савеза, организације коју су масони у свету основали 1899. године са циљем да *йражећи йравду и йравичностй у међународним односима, и йрейоручујући уйошреду изборних судова за расйрављање међународних размирица и сукоба, йрийомоћну, колико се може, уйврђивању мира међу народима.*

Након Мајског преврата 1903. године, када се увидела неспособност професора рационалне механике Мијалка Ђирића, Коста Стојановић је заједно са Јованом Жујовићем и Милојем Васићем постао хонорарни наставник Велике школе, а пресудан аргумент за његово постављање био је не само број објављених радова већ и њихова теоријска убедљивост, као и практични значај, при чему је посебно указано на расправу *О извозу и увозу Србије – йишање йрейтирано новим методом математйичким*, у којој је критикован Уговор који је Србија потписала са Аустро-Угарском 1881. године. Иначе, Велика школа је основана 1863. године, а природне науке и математика убрајане су међу дисциплине проучаване на Техничком факултету. Тек законом од 1873. године Филозофски факултет је добио два одсека – Историјско-филолошки и Природно-математички, када се стварају могућности да се осамостале поједине дисциплине међу којима и механика. Када је Велика школа прерасла у Београдски универзитет 1905. године, Стојановић је изабран за ванредног професора на новој катедри примењене механике, а од значаја је истаћи да је своје приступно предавање држао на тему *О математйичкој физици*, коју је почео да уводи у наставу. Радећи на Универзитету објавио је низ дела из меха-

нике, математике и физике, при чему би требало посебно издвојити расправу *Представнички изборни систем* коју је публикувао заједно са својим пријатељем Михаилом Петровићем. Универзитет је напустио априла 1906. године када је, у веома деликатном тренутку по Србију, постављен за министра народне привреде у влади Николе Пашића, што је касније отворило пут професури уваженом др Милутину Миланковићу на катедри примењене математике. На основу својих предавања и рада *О основним принципима механике и њиховој примени на физичке проблеме*, 1912. године Стојановић је написао уџбеник *Механика* на 496 страна у којем је по први пут српској научној јавности изложена теорија вектора и механичких принципа.

Ступивши на функцију министра народне привреде, Коста Стојановић је одмах био бачен у ватру великог политичког спора, познатог као Царински рат Србије и Аустро-Угарске. У оквиру овог трговинског сукоба, који је претио да привредно потпуно уништи Србију, када је Аустро-Угарска практично блокирала промет српске робе, покушао је да пажљиво гради дугорочну стратегију и да пронађе практична решења заснована на свом изванредном познавању теорије економске политике. У то време он је био познат као неко ко се одраније залагао за политику економске еманципације од Беча, тако да је за полазну тачку у свом будућем деловању узео премису да Аустро-Угарска није потрошач робе коју увози из Србије, него да је посредник и реекспотер те робе. Зато је било потребно пронаћи пут како да се заобиђе посредник и да се српска роба директно прода стварним потрошачима на светском тржишту. У вези с тиме, Стојановић се прво обратио за помоћ својим слободозидарским везама преко Интерпарламентарне групе, покушаваши да у конфронтацији са Бечом нађе савезништво са Пештом. Тако је влада Србије преко масонских канала, играјући на карту кризе у односима између Беча и Пеште, покушала да са мађарском опозиционом коалицијом оствари заједнички притисак на Аустрију, али то није успело. По Пашићевом налогу, Стојановић је маја 1906. године писао Хајнриху Винеру, пословном човеку из високих европских кругова, да посредује у изглађавању односа Београда и Беча, али се ни ова мисија није добро завршила. Када је увидео да преко иностраних веза неће остварити своје науме, он се окренуо проучавању спора који је пет година раније Румунија имала у царинском рату са Аустро-Угарском, запазивши значајну улогу коју су тада одиграле трговинске агенције. Зато се определио да развије мрежу приватних представништава на страни, тако да је крајем новембра 1906. године поднео Народној скупштини предлог Закона о оснивању трговинских агентура, са овлашћењем владе да може

основати Главну трговинску агенцију у Београду. Већ идуће, 1907. године, успостављена је мрежа од 66 заступништава у иностранству, која су имала задатак да прате кретање цена на страним тржиштима, проучавају прилике и начине пословања, а најважнија од њих била су отворена у Александрији, Варни, Браили, Женеви, Напуљу, Цариграду, Лондону, Марсељу, Берлину, Бриселу, Солуну, Анверсу и на Малти.

На свом амбициозном путу тражења нових тржишта Коста Стојановић се сусрео са многим изазовима и негативним факторима. Београдска берза није успевала да диктира политику цена у Србији, као ни да успешно води политику извозних цена, приметна је била оскудица спремности и предузимљивости извозника за рад у новом правцу, постојало је растројство домаће трговине и немоћ Продуктне безре да буде регулатор извозних цена, српским тржиштем су владали странци и страни капитал, нису постојала средства за смештање и пречишћавање хране због чега је била ограничена могућност да српска храна стекне бољи глас и више цене на страним тржиштима, било је раширено непознавање нових тржишта и није било разрађених саобраћаних веза са потенцијалним тржиштима. Сходно томе, следећи важан задатак на којем је током Царинског рата радио Коста Стојановић био је да ојача транспортне канале ка источним и јужним правцима из Србије. Због тога је тражио од Српског бродарског друштва, у којем је држава имала 1/3 власништва и које је у том тренутку располагало са 8 бродова, 40 шлепера, 2 дрварице и 15 понтона, да успостави линије до Црног мора. Међутим, оно је финансијски стајало веома лоше, а роба није могла да плови даље од Радујевца, где је претоваривана у бродове страних компанија. Трагајући за решењем овог проблема Стојановић је покушао да заинтересује енглески и француски капитал за формирање новог паробродског друштва, као и да развија идеју железничког саобраћаја којим би Србија избила на Јадранско море. Тако се током 1909. године залагао да се из зајма за наоружање издвоји сума за градњу пруге Дунав–Ниш, у контексту даљег продора ка Јадрану, али се ова намера није остварила. Упоредо са описаним, радио је и на одобравању кредита за помоћ Српском кланичком друштву који је углавном био искоришћен за организацију производње и извоз месних прерађевина, оснивање трговинских агенција на страни, док су сваки пети динар потрошиле комисије које су по свету испитивале могућности унапређења српског извоза у условима блокаде.

Са поменутих агенцијама било је и доста проблема, нарочито са извозником Рајом Поповићем у Италији, компанијом *Џонсон и Ко*

из Цариграда, Извозном банком и продором Србије са високом стоком у Египат, мада је на крају египатско тржиште знатно компензовало губитак пласмана рогате стоке у Бечу будући да је током 1907. године из Србије у Александрију извезено 5.214 волова. Србији је на руку ишао и повољан извоз меса у јужну Француску, којем је допринела афере у чикашким кланицама због чега је обустављен увоз меса из САД, а део је робе је ишао и за француске колоније. С друге стране, Коста Стојановић је морао да се бори са утицајем шпекуланата и картелисањем житарских трговаца у Србији, који су користили новонастало стање да би оборили цене и то протурајући различите лажне гласине. Тако су на пример сељаци у Шапцу и Смедереву продавали будзашто своје пољопривредне производе, јер су трговци носили исечке из бечке штампе о паду цена. Држава је интервенисала против ових шпекуланата, забранила преношење аларматних вести, опомињала сељаке да жито и другу робу не продају сумњивим трговцима, већ да је извозе на пијаце. У намери да разбије смедеревски картел трговаца, Стојановић је чак покушао да скрене довоз жита из Смедерева у Београд повољнијом железничком тарифом од Велике Планае, али је Дирекција железница овај предлог одбила. Следећи маестралан потез Косте Стојановића је био решавање проблема продуктења повластице Народној банци, јер је повластица коју је Банка добила 1883. године на двадесетпетогодишњи рок истицала 1908. године. Преговори између Српске владе и Народне банке започети су још 1904. године, али су били мучни, дуготрајни и често су прекидани, што је претило да узрокује ликвидацију Банке и повлачење свих одобрених кредита. Схватајући да би овај случај могао да доведе до финансијског слома Србије, он се лично ангажовао у преговорима и постигао споразум, којим је нова повластица изгласана у Народној скупштини у последњем тренутку, 28. марта 1908. године, на само три дана пред истек старе.

Плодови напорног рада и мудре Стојановићеве економске политике почели су да пристижу током 1910. године, што га је учинило веома поносним током скупштинских дебата. Тако је констатовао да је током прве четири године *неујовореној сјања* са Аустро-Угарском извоз повећан, што је статистички аргументовано тиме да је у периоду претходног двадесетчетворогодишњег *ујовореној сјања* од 1882. године просечан годишњи извоз у Аустро-Угарску био 52,5 милиона, а да је само у прве четири године у периоду 1906–1909. године извоз просечно износио 81 милион и да се чак последње 1909. године попео на 93 милиона динара. У исто време је повећан извоз у Немачку са 5,63 на 24,93%, у Белгију са 0,49 на 15,78%, а у Турску са 2,97 на

14,37%. Када је у питању увоз у Србију, зависност од Аустро-Угарске је пала са 56 на 24%, док је укупан просечан увоз у односу на ранијих 44,5 милиона досегао вредност од 73,2 милиона динара. Једино се извоз живе стоке није могао у потпуности надокнадити, при чему се Коста Стојановић трудио да објасни како би Србији извоз закланог меса и месних прерађевина донео боље перспективе, него извоз живог меса због високих трошкова за исхрану и ризика угинућа стоке. Поред тога, он се залагао и за фаворизовање извозне индустрије, а Царински рат је погодовао српској индустрији која је остала без конкуренције аустроугарских фабриканата. О томе сведоче подаци да се број индустријских предузећа у Србији повећао у периоду 1906–1910. године са 110 на 438, док је број запослених порастао са 5.624 на 16.095. Стојановић је описаном допринео и на тај начин што је искористио одузимање права Министарском савету да одобрава концесије, како би сваку одлуку гурао кроз законску процедуру. У томе је имао подршку својих пријатеља, посебно из слободнозидарских кругова као што су били Љуба Стојановић, Милорад Драшковић и Милован Миловановић. Коста Стојановић је због раслојавања унутар Ложе Побратим пришао Ложи Уједињење 1909. године, која је била везана за Велики Оријент Француске и која је била веома активна у погледу националног питања после анексије Босне и Херцеговине. У контексту наведеног, од значаја је поменути и његово дело *Економско стање Србије од окупиације Босне и Херцеговине до анексије (1878–1908)* у којем се заложује за стварање царинског савеза балканских држава, укључивши и Турску, како би се добила пространа потрошачка целина.

Година 1910. била је веома успешна за Косту Стојановића, јер је тада у Београду објавио своја два најчувенија дела *Тумачење физичких и социјалних појава* и *Основи теорије економских вредности*. У њима је изложио проблеме које је почео да проучава још на студијама у Великој школи и током боравка у Паризу, а који се односе на моделовање природних и друштвених процеса и математичко описивање економских појава. *Тумачење физичких и социјалних појава* може се сматрати његовим филозофским делом, у којем он разматра закон ентропије са становишта међудисциплинарне науке. При томе не користи туђе примере да би изнео и доказао важност феноменолошког третмана, а у сагледавањима термодинамике као основне мултидисциплинарне науке ишао је корак испред свог времена. *Основи теорије економских вредности* лично је доставио Српској Краљевској Академији Михаило Петровић, када је на седници одлучено да се оно објави као посебно издање и то из фонда Задужбине Пере К. Јанковића, пошто је Академија оценила ово дело као одличну расправу. Овде

је Стојановић себе приказао као механициста који законима математике и физике, путем аналогије, интерпретира све појмове, па и друштвене, и унутар њих економске. Сматрао је могућим не само да се економска питања третирају математичким методом, већ и да је то једини начин да се открију узроци економских појава зато што у природи ништа не мирује. Све се мења и креће, док у том процесу релативно сталне остају само материја и енергија, тако да је до научних истина у економији могуће доћи само повезивањем математичког метода са статистичким опажањима, која у њој одговарају експериментисању у физици. Његова економска теорија спада у објективистичке, а у свом настојању да применом аналогије докаже ваљаност извесних природних закона и математичких метода и у економској науци он је био не само први у Србији, већ и један од првих у свету. Због тога многи научници данас дело Косте Стојановића сматрају претечом кибернетике и модерне теорије система, што само потврђује његову оригиналност.

После анексије Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске, Коста Стојановић је због својих добрих веза слат као српски делегат у Румунију 1909. године, а онда и 1911. године у Софију ради економског зближавања и евентуалног царинског савеза Србије и Бугарске, што је резултирало његовим избором 1912. године за председника комисије за зближење двеју словенских земаља. Од 30. августа 1912. до 17. априла 1913. године поново је постављен за министра народне привреде, и управо тада је у њему почела да сазрева одлука да се у свом каснијем раду удаљи од Николе Пашића са којим се није слагао у разумевању важних питања од српског националног интереса. Наиме, Стојановић је у политици био ближи погледима и методама Милована Миловановића, који се ослањао на француско-руски савез, споразум балканских држава и постављање српског националног питања пред Европу. Током Првог светског рата, Стојановић је са српском владом отишао 1915. године прво на Крф, па у Рим где је водио преговоре о будућем статусу јадранске обале, који због потписивања Лондонског уговора нису дошли до изражаја. У Италију се вратио у пролеће 1918. године када је покушао да омогући наставак рада српско-италијанског комитета и да приближи ставове Италије и будућег Краљевства СХС, али ни ово посредовање није било успешно што је и сам потврдио стављајући потпис на Рапалски уговор. У међувремену, од фебруара 1916. године, са групом посланика прешао је у Ницу где је организован Клуб народних посланика свих политичких странака којем је председавао управо Коста Стојановић, а секретар био уважени Бранислав Нушић. Овај Клуб је чак устао против рада срп-

ске владе, ушавши у отворени сукоб са Пашићем, и то због супротстављања Пашићевим концепцијама стварања Велике Србије, насупрот југословенског програма који је Клуб сматрао јединим реалним излазом из ратног слома. Осим тога, Клуб се бавио и низом питања у вези са државним финансијама, војском, збрињавањем избеглица, школовањем ђака у Француској, захтевао да се од ратних напора поштеди школска омладина, да се у борбама ангажују активни официри и да се очува српска интелектуална елита. Стојановић је као члан Клуба независних радикала узео учешће на другом ратном заседању Народне скупштине, а по повратку у Француску наставио је да се залаже за стварање југословенске државе.

У Француској је Коста Стојановић објавио неколико чланака и брошура о економском положају и привредној независности Србије, а покушао је и да процени народно богатство Србије како би тачно исказао штете ратних разарања. Тиме је створио основу за одређивање ратне одштете на Мировној конференцији у Паризу, где је постављен за председника Економско-финансијске и саобраћајне секције у југословенској делегацији, заједно са Милорадом Драшковићем и Велизаром Јанковићем. На почетку рада Версајске конференције, 27. јануара 1919. године делегиран је са Милошем Савчићем у међународну комисију која је проучавала питања накнаде штете. Радио је у поткомисији за оцењивање капацитета непријатељских сила за плаћање одште, али је убрзо почео да даје коментаре да се у овој комисији *не ради довољно озбиљно и да се процене одлажу*, што за Србију *може бити опасно*. Инсистирао је да се прво донесе одлука о неспорним штетама у три категорије – ратни дуг, непријатељске банкноте у Србији и инвалидске надоканде, што је укупно процењено на 6 милијарди франака. Остале штете је проценио на 8 милијарди франка, мада је имао проблема са недостатком уверљивих података о штетама које је требало да добије са терена. Како се питање репарација на крају свело на интересе великих сила, Стојановић је издејствовао да се прихвати формула по којој је Србија имала права на 6 франка репарација од сваких 80 које добију Француска или Енглеска. Од Немачке је тако у наредних 59 година Београд требало да добије укупно 3,6 милијарди рајхс-марака ратних репарација. Оваквим својим залагањима Стојановић је показао да је за разлику од других југословенских научника, који су на Конференцији присуствовали махом као саветници и стручњаци, био један од најактивнијих делегата до децембра 1919. године. Значајно је приметити и да је управо у овом периоду Стојановић успевао да нађе времена за писање радова, превођење са латинског језика, али и за поетско стваралаштво које је

потписивао псеудонимом Константин Влахов. У свом песничком изразу трагао је за вечношћу, историјским трајањем, промислима рађања и нестајања људи и њихових творевина, што указује са једне стране на његова слободнозидарска уверења, а са друге показује колико је дубоко проживљавао драму своје вољене земље.

Током трајања Версајске конференције Миленко Веснић је уочио способности Косте Стојановића и при повратку у Београд препоручио га је да уђе у састав нове владе. Тако је Коста Стојановић добио ресор пољопривреде и вода у другој влади Љубомира Давидовића, што је искористио да и формално пређе у Демократску странку. На овој функцији је доста помогао оснивање Пољопривредног факултета, заложивши се за формирање пољопривредних инжењера који ће бити посебно образовани за управљање пољопривредним установама, али и утврђивање опитних станица које су требале да прикупљају податке за истраживања и упознају пољопривреднике са достигнућима науке. Због својих заслуга изабран је 1919. године за председника Српског пољопривредног друштва. Стојановићев пријатељ Јован Жујовић предложио га је 15. децембра 1919. године за редовног члана Српске Краљевске Академије, али његов пријем није био одобрен. Овај случај, као и онај из младости када није добио жељену стипендију за научно усавршавање, није га поколебао тако да се 1920. године прихватио да буде министар финансија у влади Миленка Веснића и то у два наврата. На овом месту био је принуђен да се ухвати у коштац са појавом инфлације, као и да излази на крај са хипокризијом политичара који су радили на подривању нове државе. С обзиром да Народна скупштина није могла да редовним путем усвоји државни буџет, Стојановић је морао да интервенише како би буџет на крају био озакоњен краљевским указом. Међутим, други буџет Краљевине СХС није имао потпуно покриће, па је дефицит у каси био надокнађен позајмицама у земљи и иностранству. Депримиран, Стојановић је 2. октобра 1920. године понудио оставку, јер је његов финансијски рад у тешким приликама био саботиран, како је писао – *дивергентним иоіледима на консолидовање наше државе и некријењем да се изражи унишћење државе која се ствара*. Па ипак, међу последњим дужностима којих се прихватио био је рад у владиној комисији која је имала задатак да утврди размере корупције у претходним, ратим годинама. Прерана смрт која га је задесила на послу 4. јануара 1921. године довођена је у везу са његовим противницима који су настојали да спрече обајвљивање извештаја, што је потврдио и његов син професор Радмило Стојановић, истакнути стручњак за санскрит који је преминуо у 93. години.

Размере свега доброг што је Коста Стојановић учинио како за државне и националне интересе, тако и у домену науке чини се да је постало уочљиво тек након његове смрти када се небројано људи сакупило да га испрати у погребној поворци. Речи хвале у некролозима који су тим поводом објављени у гласилима *Мисао* и *Неимар* можда најбоље сведоче о каквој се величини људског духа радило. Коста Стојановић никада није скретао са постављеног пута, није сматрао да циљ оправдава средство по сваку цену, дубоко је веровао у оно што ради, био је доследан, исправан, несавитљив и оптимиста. После Михаила Петровића, он је био најизразитији испитивач аналогних појава и математичких модела у српској науци. Његово дело има три димензије – филозофску, научну и политичку, при чему се бавио и социологијом, економијом, историјом науке, а у оквиру природних наука разматрао је проблеме механике, физике и математике. Осим Михаила Вујића, чини се да нико као Стојановић није имао тако јасну слику економског положаја Србије и визију о могућностима њеног развоја у будућности, при чему се залагао да у економији важе природнонаучне, посебно термодинамичке законитости, уз примену математичке аналогije. Стојановићеви економски погледи можда су најбоље изложени у *Говорима и расправама њолијичко-економским*, у три свеске, од којих је последња изашла постхумно, одакле се сасвим јасно уочава да је био присталица идеје да се економска независност Србије може извојевати само смишљеном и дугорочном привредном политиком, адекватном њеним привредним потенцијалима. Поред тога, он није заборавио ни да остави траг о свом времену пишући мемоаре *Слом и васкрс Србије* на 307 страна, у којима је објаснио узроке војног пораза Србије 1915. године у сукобу са економски надмоћнијим силама. Све ово показује да је Коста Стојановић имао судбину да као истакнути научник буде на истуреним државним и политичким положајима у најтежим временима по српски народ, који га није заборавио, о чему сведочи и чињеница да је по њему названа улица у којој је становао у Београду.

Извори и литература:

1. Архив САНУ, рукописна заоставштина Косте Стојановића.
2. Анђелић Т., *Катедра за механику. Сто година Филозофској факултету у Београду*, Београд 1963.
3. Благојевић О., *Економска мисао у Србији до Другој светској рати*, Београд 1980.
4. Боаров Д., *Ајосиоли српских финансија*, Београд 1997.

5. Ђорђевић Д., *Царински райи Аустиро-Угарске и Србије 1906–1911*, Београд 1962.
6. Ж., Коста Стојановић – Некролог, Мисао, књ. 5, Београд 1921.
7. *Животи и дело српских научника*, књ. 7, уредник академик Милоје Р. Сарић, Београд 2001.
8. Зборник радова са конференције Развој Астрономије код Срба III, уредник Милан С. Димитријевић, Београд 2004.
9. Ј. А., Брат Коста Стојановић – Некролог, Неимар, год. 2, бр. 4, Београд 1922
10. Матић В., *Визија и мисија једног научника – др Костиа Стојановић (1867–1921)*, Удружење банка Србије, 2003.
11. Петровић А., *Аналогија и енирологија. Филозофија природе и хармоније Лазе Костића и Костиа Стојановића*, Нови Сад 2005.
12. Стаменковић Б., Марковић С. Г., *Крајак иреплед историје Слободног зидарства*, Београд 2009.
13. Станојевић С., *Народна енциклопедија СХС*, IV, Загреб 1929.
14. Стојковић А. Б., *Развијак филозофије у Срба 1804–1944*, Београд 1972.
15. Трговчевић Љ., *Научници Србије и стварање југословенске државе 1914–1920*, Београд 1986.
16. Трифуновић Д., *Костиа Стојановић: ирепходник и савременик математичке феноменологије Михаила Пејровића*, Дијалектика, бр. 3–4, Београд 1976.
17. Трифуновић Д., *Математички модели Костиа Стојановића, Присујна ирошлости*. Историја математичких и механичких наука, књ. 4, Београд 1991.
18. Цицварић К., *Кријички есеји*, Београд 1912.